

Terje Planke: Norsk
Folkemuseum

Om ulike måter å
rekonstruere på.

Bygningsvern-
kongressen 2014

Sesjon T050 Historisk
rekonstruksjon av
arkeologiske funn.

NMM Onsdag
3.9.2014.

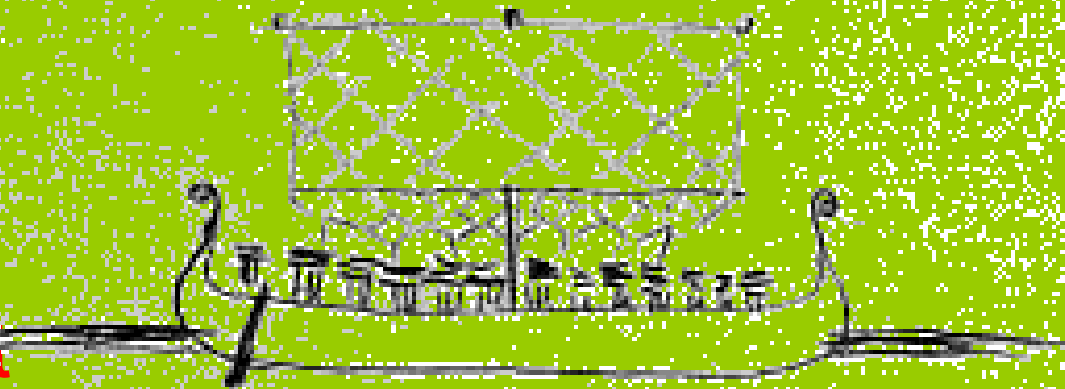

*Historisk
rekonstruksjon*

*av båter og
arbeidsprosesser*

*Ulike måter å
rekonstruere på*

Mønsterbegreper

Historisk rekonstruksjon

Grunnholdning/ disclaimer

Mitt faglige mål med å gjennomføre eksperimenter (gjøre feltarbeid i fortiden) er ikke å komme med entydige svar men å gjøre erfaringer som setter meg i stand til å lese de samme gamle kildene med nye øyne

Gokstadbåten som problem

Maksimal kompleksitet

- Ukjent form
- Ukjent prosedyre
- Ukjent materialbruk
- Ukjent bruk

Hvit frakk?

Myk tolkning?

Hard tradisjonstolkning?

Hard struktur?

Smørje?

1) Vitenskapelig rekonstruksjon

- Naglehullmetoden
- Mekanisk tolkning
- Hvit frakk

sebergskip | Vikingskipsmuseet Roskilde: ... | Osebergskipet - Verdens be... X

 STIFTELSEN NYTT OSEBERGSKIP

Hovedsiden | Følg Prosjektet | Osebergskipet | Om Oss | Venneforening | Båtlag | English

OSEBERGSKIPET

EN ELENDIG SEILER?

Tidligere kopier av Osebergskipet har hatt dårlige seilingsegenskaper. Ragnar Thorseths kopi "Dronningen" selte seg f.eks. til bunns i frisk bris under jomfruturen. Den ble hevet igjen, men havarete senere for godt i Middelhavet. Våre undersøkelser i samarbeid med Vikingskipshuset på Bygde og Vikingskipsmuseet i Roskilde har langt på vei bekreftet vår teori om at det ble gjort en rekke feil da det originale skipet ble rekonstruert i årene etter funnet ble gjort i 1904. Resultatene er etterprøvet gjennom testing i Skipsmodelltanken i Trondheim i regi av NTNUMARINTEK.

VERDENS BESTE VIKINGSKIPSBYGGER

Vi får bistand fra verdens ledende ekspertise på bygging av vikingskip. Vikingskipsmuseet i Roskilde har allerede erfaring fra bygging av fem vikingskipskopier, og vil delta i byggingen av nytt Osebergskip sammen med flere av Norges fremste tradisjonsbåtbyggere.

Last ned brosjyre

Til bunns: Det gikk 20 sekunder fra Ragnar Thorseths Osebergskopi "Dronningen" begynte å ta inn vann til det meget erfarne mannskapet fant seg selv i sjøen.

Grunnlaget for metodikken

Delene er sanne og autentiske representanter fra en svunnen tid

Den opprinnelige formen avsløres gjennom å få delene til å passe sammen

Kildekritikk gjennomføres i hver enkelt fase i prosjektet

Det ser ut som en stringent - lineær forståelse bakenfor rekonstruksjonsmetodikken

2) Vitenskapelig rekonstruksjon basert på tvil

- Puslespill
- Manglende biter
- Mye blå himmel

Tolkning av objekter:

Teknologi/ Gjenstand – Handling – Intensjon

Språk/ Tekst – Lesing – Mening

Utvilsomt et stort
grunnlag for tvil

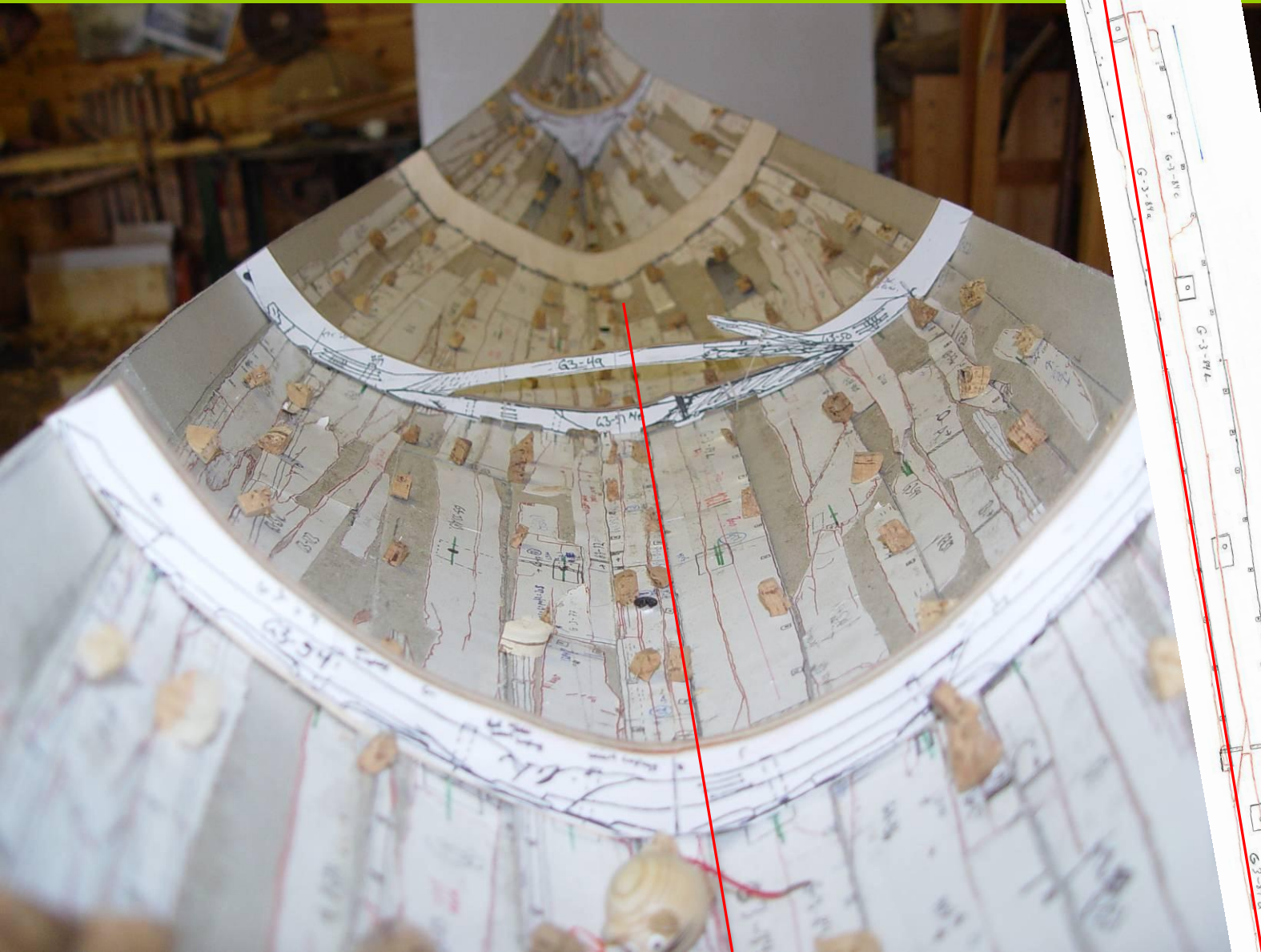

Fragmentene motsetter seg
entydige løsninger på grunn av
glidende bruddflater.

Delene snakker ikke sammen

Den enkelte del lyver

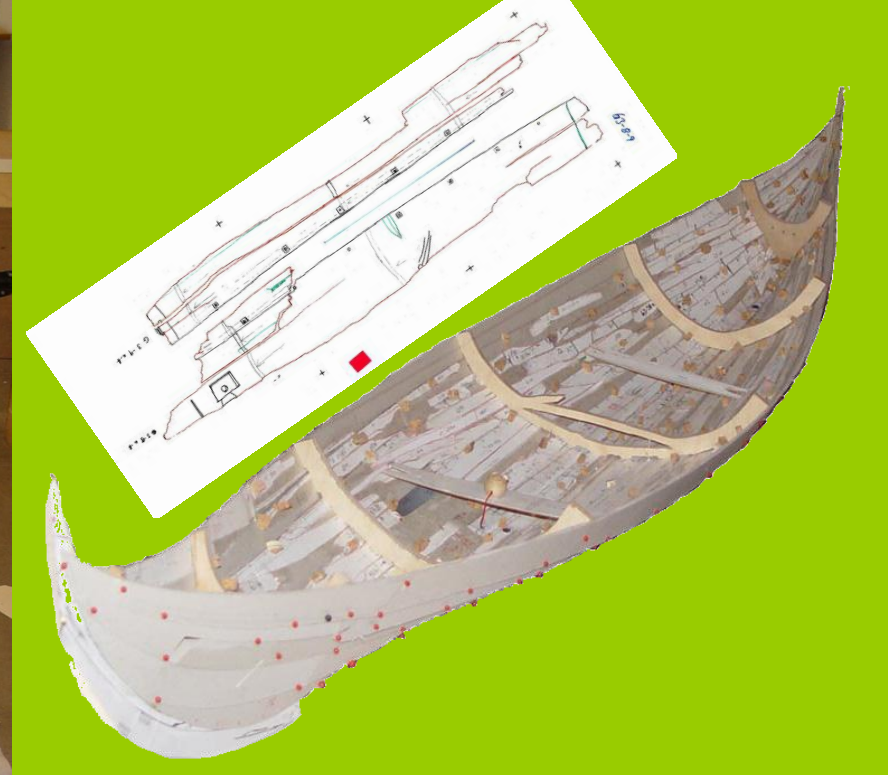
Når begynte delene å lyve?

Tvilsomme erfaringer

Institusjonalisere tvilen

ting-hermeneutikk

Finne fastpunkter og variabler

Gjennom modellen har vi gjen-skapt grunn-trek-kene i fasongen ved den tredje gokotsdåten, men pappen gir langt fra alle svarene. Ved framranga og beten på midten har jeg tegnet inn to røde trekkanter. Der er bare het, og tilsvarende ved bakranga at vi har helt sikre punkter i båten. Alt annet flyter. De hvite feltene er der vi har sikre fragmenter. De grå feltene er uten funn. Spelling fra side til side er dermed en viktig metode for rekonstruksjon.

Foto og manipulasjon: Gokotsdåtenprosjektet/ Terje Planke

Alt uten fastpunkter kan knas

Humanistisk-frynsete løsning:

- Tinghermeneutikk ut fra å tro på
  - Bordbredder/ dimensjoner
  - Skytningsfragmenter
- Henviser tolkninger klart
  - Egen fantasi
  - Bruke andre tradisjoner for å tolke funnet
  - Bruke andre funn for å tolke funnet
- Vise klart hva som er fast og hva som flyter
  - Hard tolkning
    - ALT som KAN knas er innenfor det mulige tolkningsrommet.
    - KUN triangulerte fastpunkter begrenser knaingspotensialet.

Grunnlaget for metodikken

Delene er
forræderske

Formen søkes
gjennom tvilsomme
tolkninger

Kildekritikk
gjennomføres
konstant og hele
tiden

Det er en sirkulær/
dialektisk forståelse
bakenfor
rekonstruksjons-
metodikken

3) Historisk rekonstruksjon ut fra tradisjon

- **Kan gåten om vikingskipenes suverene sjøegenskaper løses gjennom norsk båtbyggertradisjon?**
- Det ble bygget mange tusen skip i vikingtiden, men det er bare funnet noen få gravskip og skipsvrak. Dette vesle utvalget representerer neppe det ypperste av vikingtidens skipsteknologi. Det skipsmaterialet som er funnet, er ofte fragmentarisk og dårlig bevart. Om viktige detaljer mangler, er man avhengig av arkeologenes tolkninger når skipene skal settes sammen eller tegnes opp. Dette vil igjen være avgjørende for de sjøegenskapene skipet får.
- **Replika av vikingskip tar vanligvis utgangspunkt i tolkninger av det arkeologiske materialet. Vi går den motsatte vegen. Vi tar utgangspunkt i en levende norsk båtbyggertradisjon og forsker oss bakover mot det havgående vikingskipet ved å supplere med alle tilgjengelige kilder.**
- Dette inkluderer:
  - Arkeologiske funn
  - Tradisjonsbåter langs norskekysten som har videreført utforming og egenskaper gjennom generasjoner.
  - Norrøne litterære kilder
  - Utenlandske samtidskilder
  - Billedlige framstillinger
  - Gamle seilingsprotokoller, innkjøpslister, innberetninger

The screenshot shows the website for Viking Kings, featuring a navigation bar with links to 'Draken Harald Hårfagre', 'Vikingskipene', 'Linker', 'Fotoarkiv', 'Nyheter', and 'Kontakt oss'. The main content area is titled 'Draken Harald Hårfagre - Det største vikingskipet som er bygget i moderne tid'. It includes a large image of the ship with a red sail on the water, a search bar, and several smaller images and text blocks. The text describes the ship's construction in 2013 and its historical significance. Social media links for Facebook and YouTube are also present.

VIKING KINGS

Draken Harald Hårfagre | Vikingskipene | Linker | Fotoarkiv | Nyheter | Kontakt oss

| DRAKEN TEMMES | Draken bygges | Hva skjer på verftet? | Skipslauget Draken | Testbåtene | Kilder til kunnskap

Sidene er laget av Mari Synnøve Vrå

Viking Kings AS
Postboks 420
2003 Haugesund
Norge

Senringsbord: + 47 52 71 99 00

Draken Harald Hårfagre
Det største vikingskipet som er bygget i moderne tid

Mars 2010 startet byggingen av det største vikingskipet som er bygget i moderne tid. Skipet bygges i Haugesund og skal legges ut på sitt første tokt våren 2013. Draken Harald Hårfagre blir ca 35m lang og ca 8m bred, deplasement blir ca 70 tonn. Skipet bygges i eik, og det får et 300 kvm stort segl av silke.

Norges fremste ekspertise innen tradisjonell båtbygging og råsegl er med i utvikling og gjennomføring av prosjektet. Målet er å gjenskape et skip med de suverene sjøegenskapene som karakteriserte havgående langskip i vikingtida.

Ny Seilings Kurs - April 2013

Skipslauget Draken
Bli med i Skipslauget Draken

Seil med Draken

Draken er nå på Facebook.
Bli venn med Draken.

Dokumentasjon av byggingen er støttet av:

NORSK KULTURRÅD

Historisk rekonstruksjon:

Kan vi oversette mellom tradisjoner?

Hva ligger bak tradisjonstanken? Hvordan kan vi forstå fortid?

Perspektivforfølgning

Erfaring: Sognebåt

Tradisjon

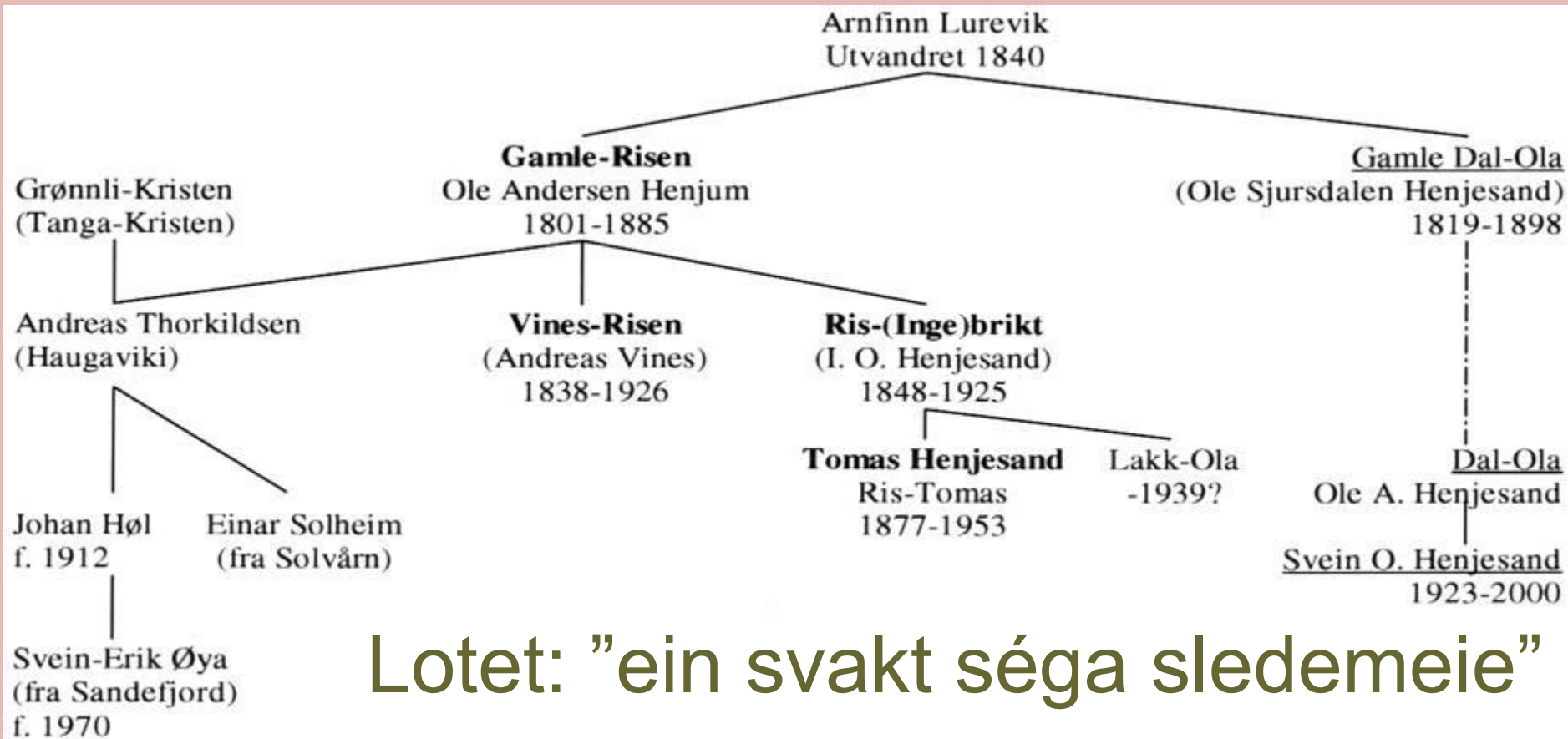

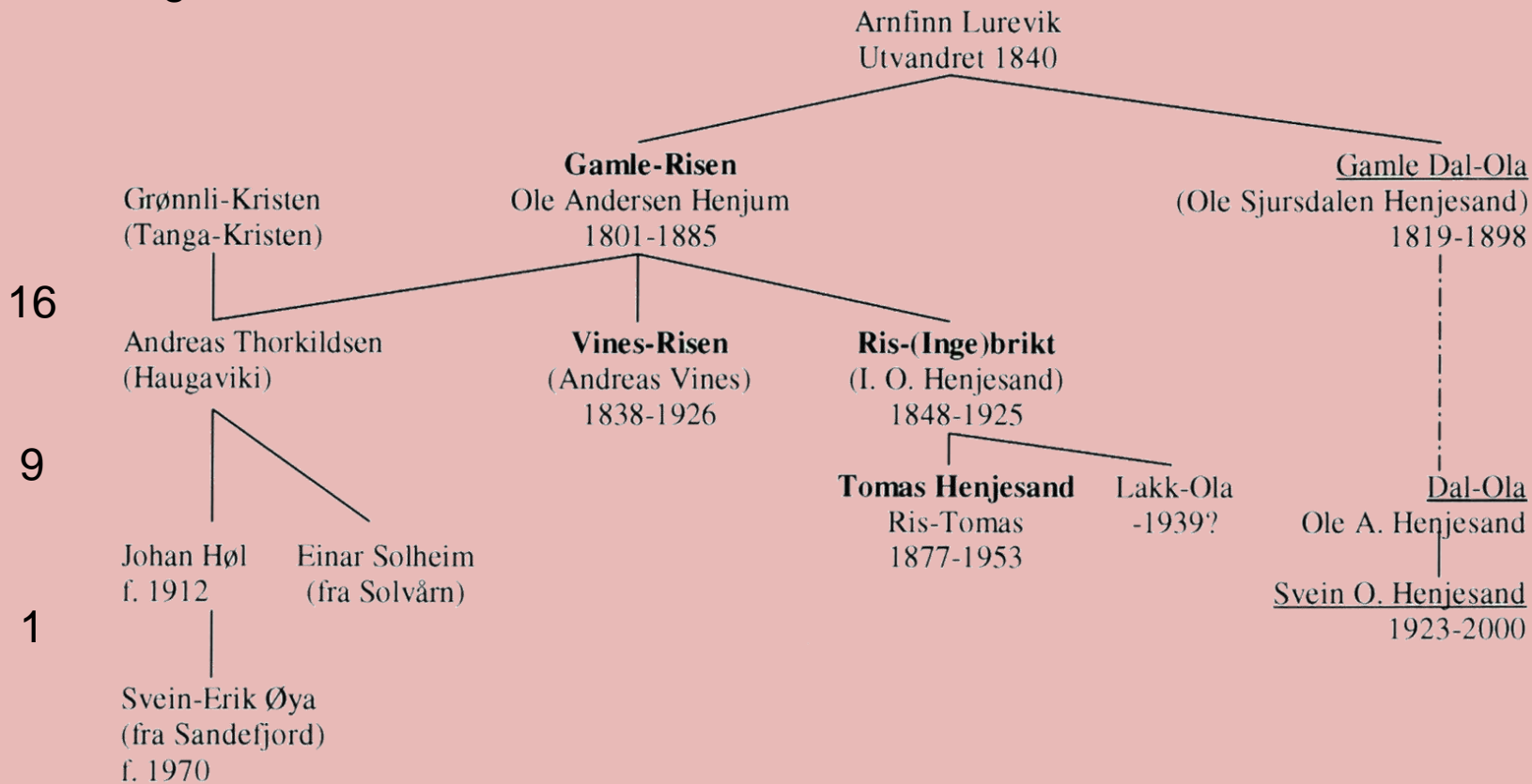
Vet du hvorfor det heter hals?

Det er fordi båten skal svelge
vannet innunder seg
slik du svelger vannet med
halsen din.

(Johan Høll1994)

Traderte fortellinger

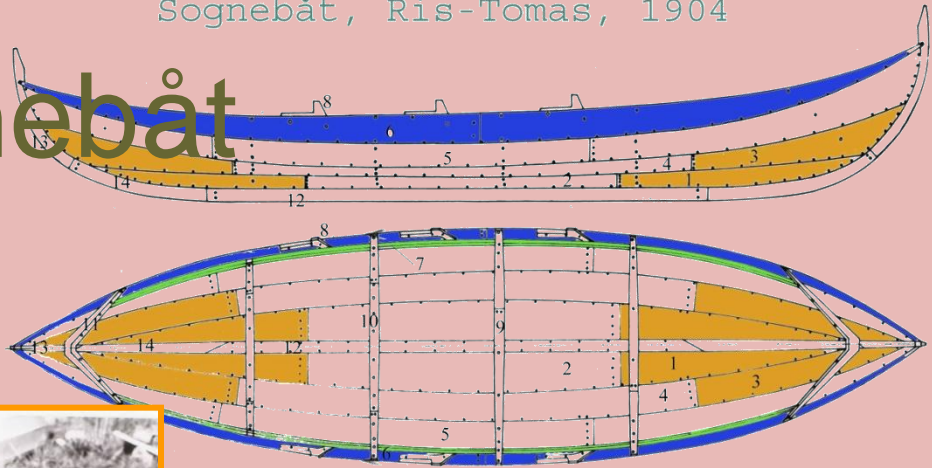

Vis variasjon og nyanser, ikke entydighet

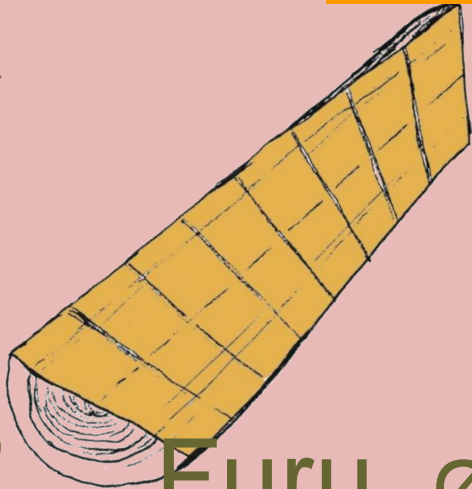
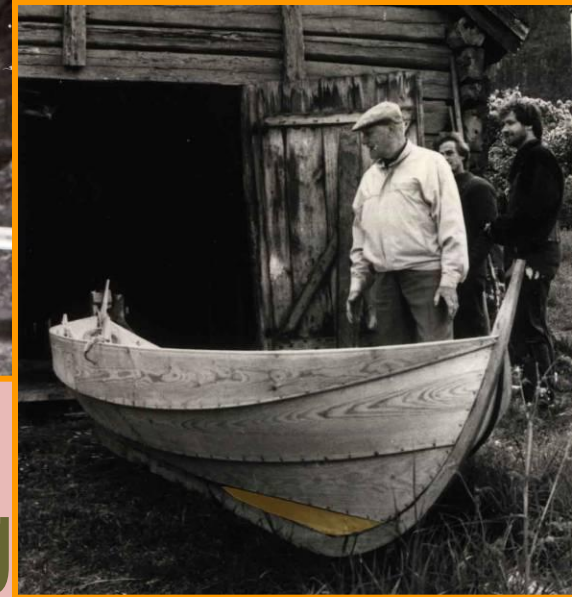

Erfaring: Sognebåt

Form – mønster
— prosedyre

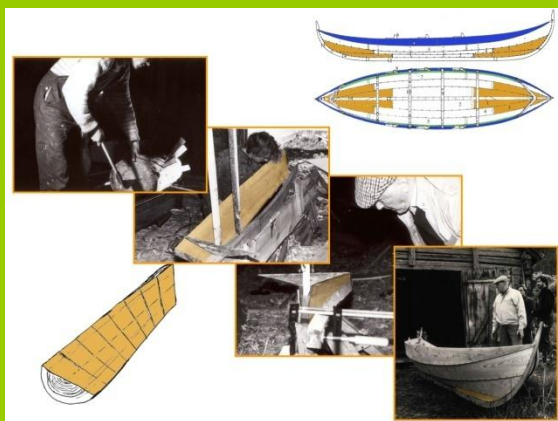
Etter Ø. Farøyvik, 1987

Furu, øks, dauhugging

Relasjonen mellom trekk innen tradisjonen = mønster

Sogn

Oselver

Trysil

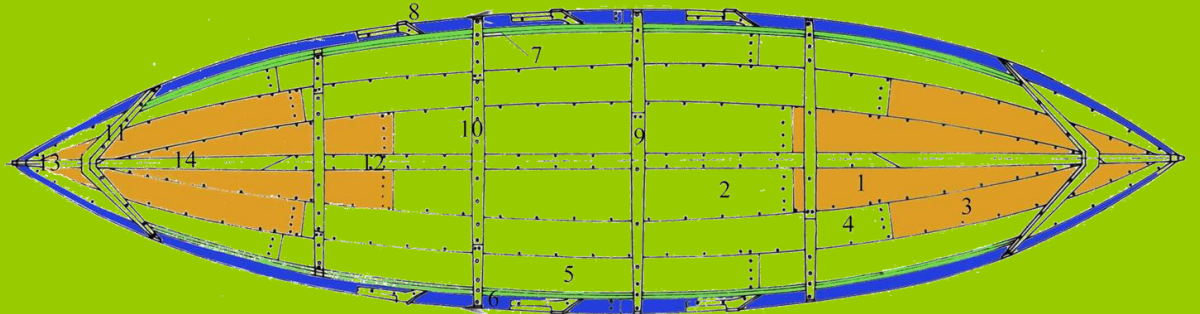

Gokstadbåt

Ulike skip tid/rom/funksjon/type

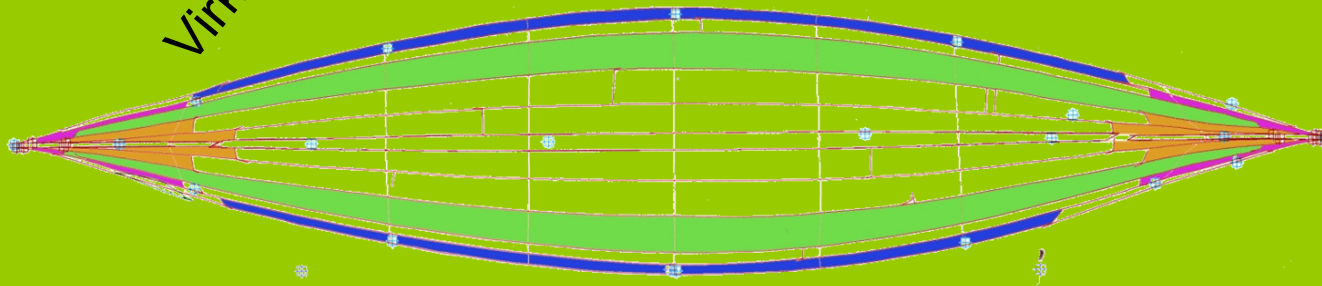
Båt(form)

Virkningshistorisk kontinuitet?

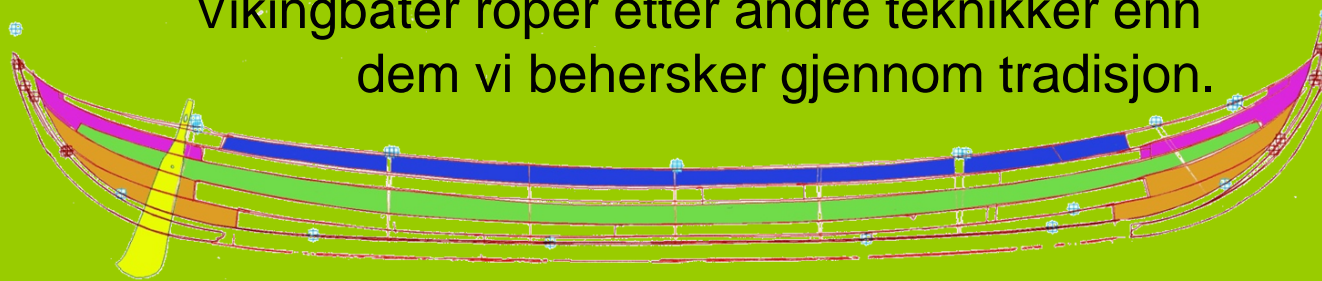
Den tredje gokstadbåten - AD 895

Etter Ø. Færøyvik, 1987

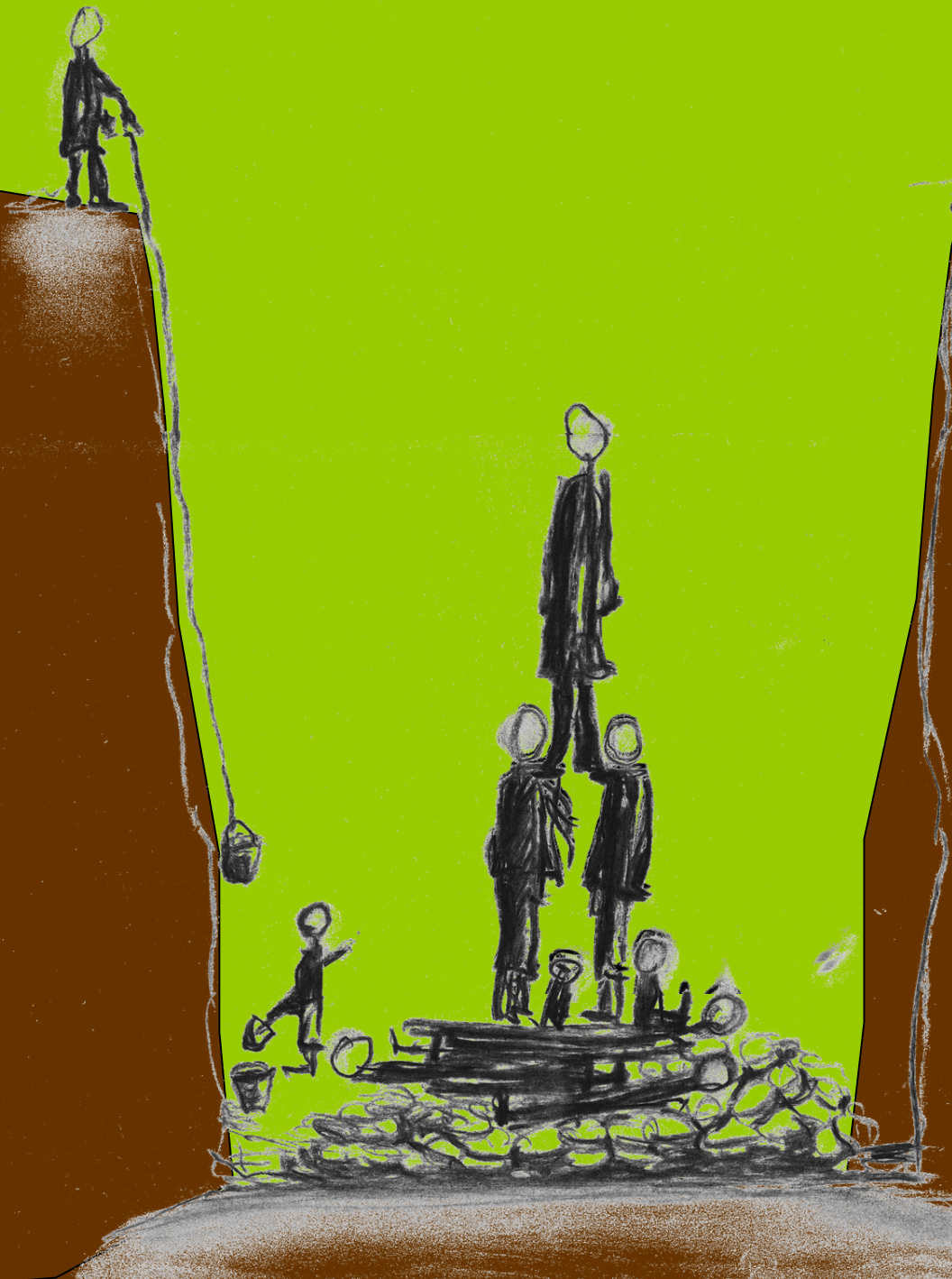
Felles struktur, til tross for andre materialer, ulik fasong og ulike mønstre.

Vikingbåter roper etter andre teknikker enn dem vi behersker gjennom tradisjon.

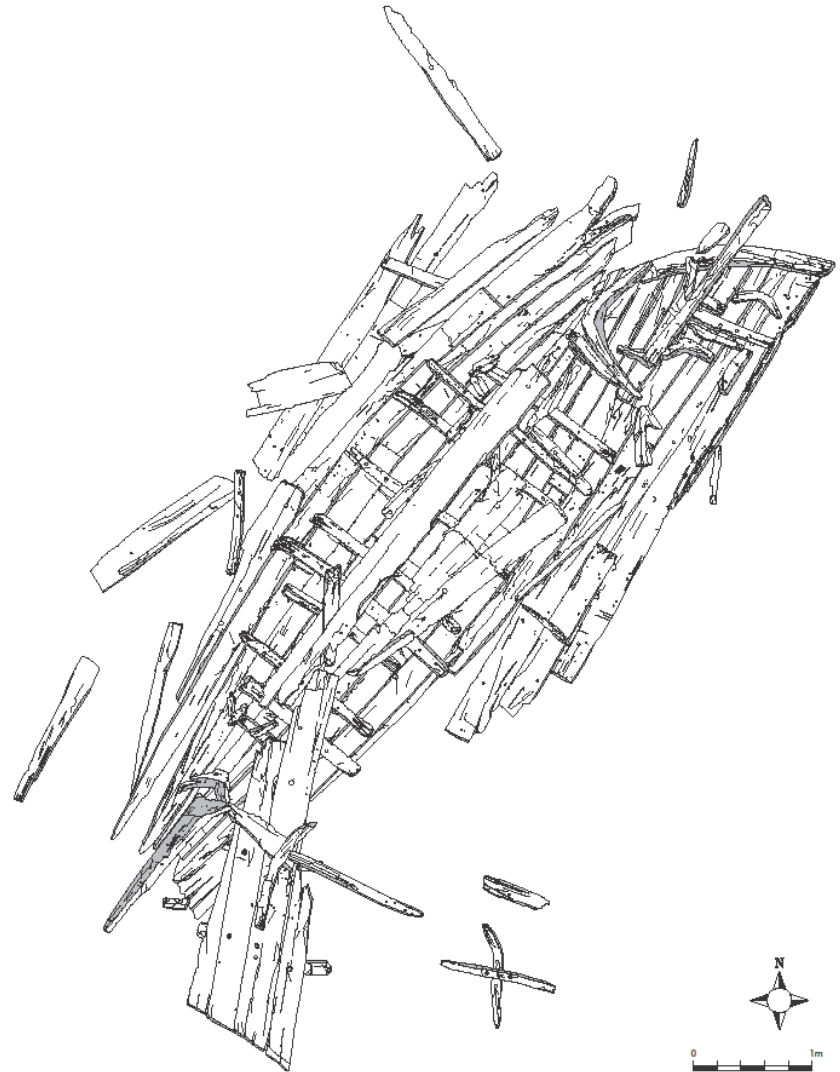
Rekonstruksjon av Svein Erik Øya og Terje Planke
Modellen er oppmålt av Ivan C. Hansen, Roskilde, februar 2004

Tradisjon:

Barcode 6

- Eik
- Sagde bord: Flask
- Råseil, stevnrør,
- ?

Bildeserie 1: Funnet, Barcode 6. Barcode 6 er ganske komplett og svært godt bevart. Røys, bordganger og band er i hovedsak tilstede slik vi ser det i oppmålingstegningen men det mangler beter og andre tverrskipsdefinerende deler. Arkeologene hadde en vanskelig oppgave med å grave ut båten i vintersesongen. Andreas Kerr i Dokulaben viser Faro-armen i bruk. Dokumentasjonsbildet med linjal viser hvordan sua i bordganger BC6 –X101 er hugget med øks. Foto: NMM og BåtLab'en.

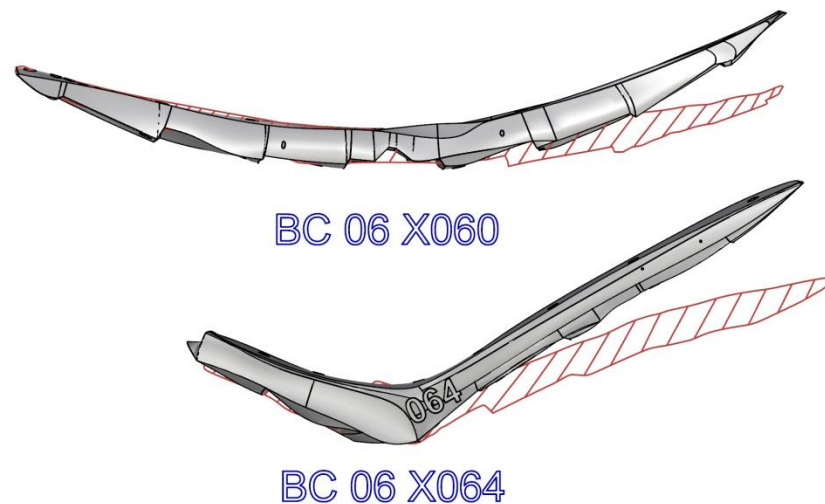
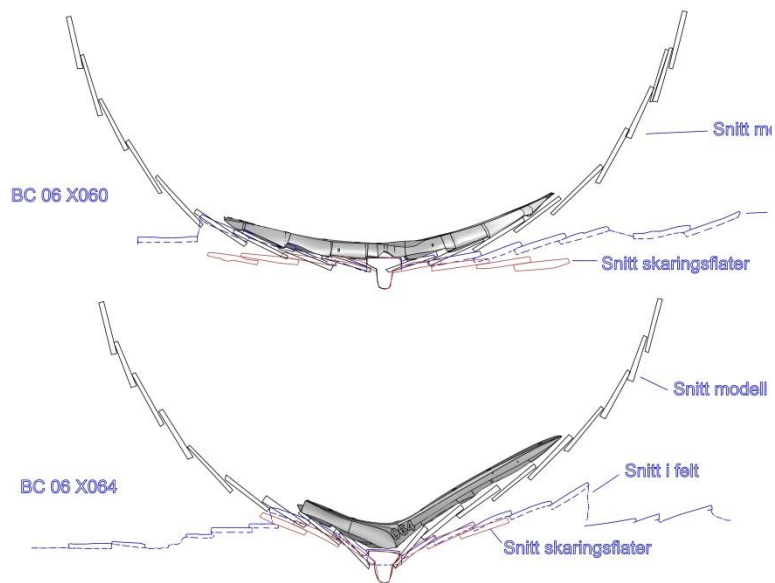

Bildeserie 2: Modellarbeidet består i å velge. Lars øver svakt press på tredje borgang for å se hvordan det påvirker legget og strekket på bordet ovenfor. I akterkant ser vi hvordan speilet tar form. Modellen ble målt opp av Andreas Kerr og Sarah Fawsith fra Dokulaben. På utskriften av oppmålingen er innveden utelatt men kjølsvinet ligger igjen. Tegningen av to botnband, X060 og X021, viser fire tilstander: 1) Den flateste varianten er rekonstruksjon ut fra kjøflia og brunfellingene, over denne kommer 2) in-situ dokumentasjonen. Deretter kommer 3) et snitt fra modellen. Selve 4) bandene er her gjengitt som solidere basert på 3D oppmålingen på Dokulaben. (Bare en foreløpig illustrasjon av 1 og 4). Foto: NMM og BåtLab'en. Illustrasjoner: Dokulaben.

Bildeserie 4: Seilas. Vaaghals er rigget med to råseil; storseil og fokk. Under den maritime festivalen i Brest seilte vil med to rev i storseilet og det Bretonske flagget på fokkemasta. De øvrige bildene er fra Forbundet KYSTENS råseilseminar som BåtLab'en og Kystlaget arrangerte i lag i 2011. Vi undersøkte båtens egenskaper med to lånte seil. Det kommer andre seilbilder som går mer på det tekniske før trykking.

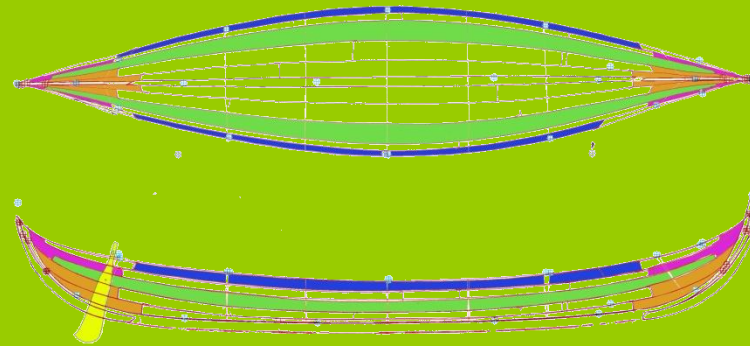

Bildeserie 2B: Tegningen av to botnband, X060 og X021, viser fire tilstander: 1) Den flateste varianten er rekonstruksjon ut fra kjølflika og brunfellingene, over denne kommer 2) in-situ dokumentasjonen. Deretter kommer 3) et snitt fra modellen. Selve 4) bandene er her gjengitt som solider basert på 3D oppmålingen på Dokulaben. (Bare en foreløpig illustrasjon av 1 og 4). Foto: NMM og BåtLab'en. Illustrasjoner: Dokulaben.

Vikingbåt

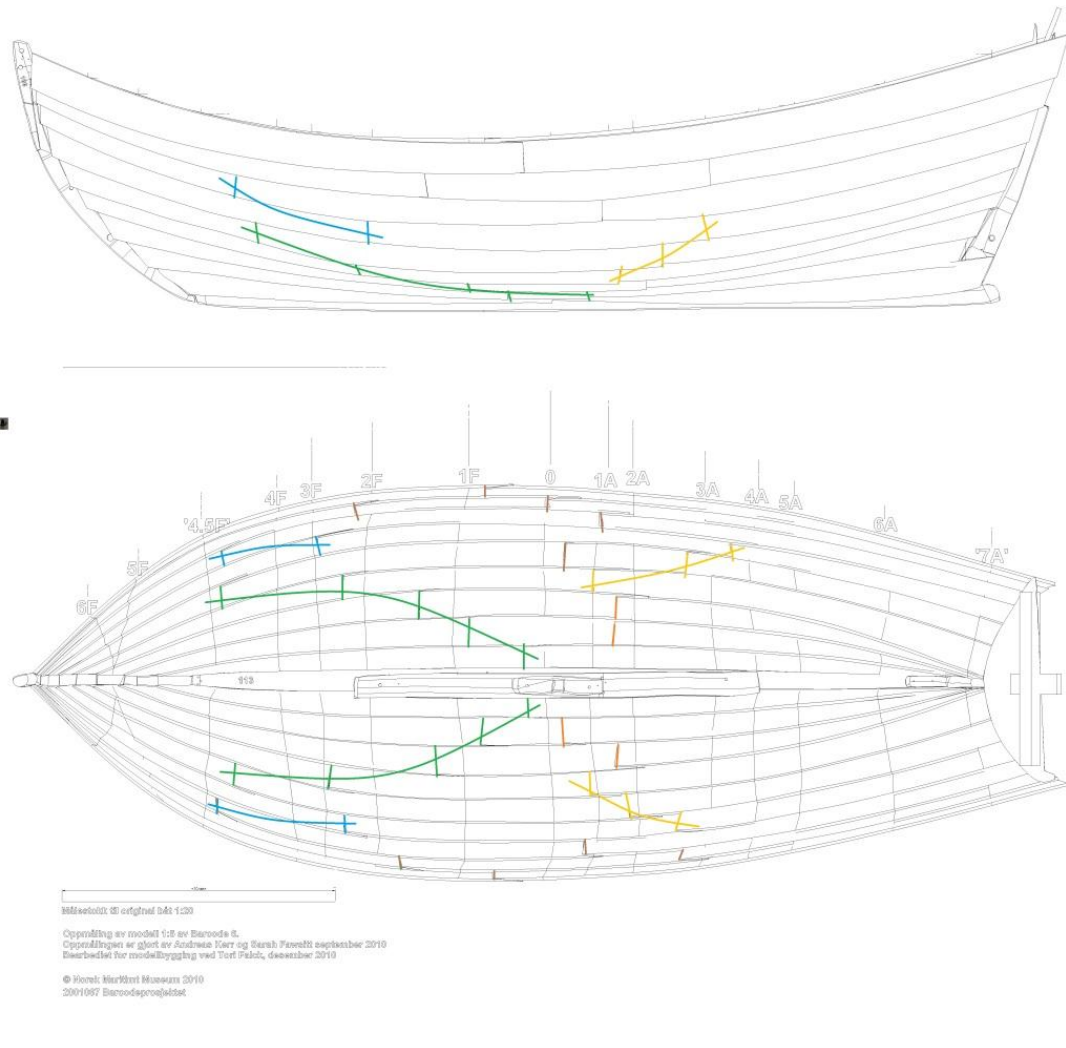
Form – mønster – prosedyre

Rekonstruksjon av Svein Brik Øya og Terje Flanke
Modellen er oppgitt av Ivar C. Hansen, Skokilde, februar 2004

Øya praktiserer "stikk og vri".
Meginhufurteknologien
Lobeit

Diagram over skaringer i Barcode 6. De fleste skaringene i båten er ikke satt tilfeldig. Ved at de er symmetrisk plassert fra side til side blir fasongen og stivheten relativt lik fra side til side. Slik kjenner vi det gjerne fra tradisjonsbåter i gran og furu. Om vi sammenligner med de små båtene fra Gokstadfunnet er det bare skaringene helt mot stevnene som er symmetriske fra side til side. Alle andre skaringer flyter helt fritt. Å forskyve skaringene slik det er gjort her kan være en strategi for å unngå å få samskaringer. Men samtidig ser vi at det er mye samskaringer rett aktenfor kjølsvinet. Vi tror det snarere grønne, gule og blå skaringssystemet er et grep for å kontrollere formen i båten. Skaringene her følger en vanlig måte å sette skordene på, fra midten og litt mer og mer mot skutene etter hvert som en går oppover i bordingen..

Grunnlaget for metodikken

Delene er
forræderske

Formen søkes
gjennom å se på
systematiske, indre
sammenhenger

Snarere opptatt av
relasjons- eller
analysekritikk en av
kildekritikk

Ser elementet opp
mot systemet.

1. Mekanisk tolkning (få naglehullene til å passe sammen)
2. Hermeneutisk tolkning: få delene til å snakke sammen.
3. Tradisjon som innfallsvinkel til dogmatisk myktolkning:
  - Fungerer ikke for å definere formen på fjerne og usikre jernaldervrak. (Applisere tradisjonskunnskap (G3|Sogn) direkte er metodisk etterrettelig og greit, men ikke nok)
  - Mangelfull virkingshistorisk kontinuitet/ tradisjon
  - Kan bruke tradisjon for å stille spørsmål - ikke besvare dem
4. Det finnes materielle og prosessuelle sammenhenger og at disse mønstrene kan rekonstrueres internt i en gjenstand. (Forfølge og rekonstruere perspektiver)
  - Jeg ser på muligheten for å øke skalaen for å se på mønstre/ sammenhenger mellom gjenstander eller mellom gjenstander og individer/ samfunnet.

Mønster er en indre "logikk" eller sammenheng mellom trekk innen et sammensatt objekt:

- Mønsteret kan rekonstrueres innenfor komplekse gjenstander
- Gjennom mønsteret har jeg fått tiltro til at en kan lese kunnskap ut av ting (og ikke bare inn i dem).
- Andre tradisjoner/ mønstre kan hjelpe en å stille spørsmål, men ikke besvare dem.
- Mer vekt på relasjonene mellom ulike trekk enn på enkeltfragmentet.
- Intensjoner lar seg rekonstruere i like stor grad som mening.
- Gjennom mønsteret forenes objektet med teknologi, prosedyrer og intensjoner.

- Mønster-teorien peker innover i objektet
- Innen funksjonalismen var en ute etter å forklare hvordan et kulturelt trekk er med å bidra til å opprettholde kulturelle sammenhenger.
- Jeg ser allikevel klare likhetstrekk mellom funksjonalismen og mønstertankegangen: men de er på ulike nivåer, og har ulike mål.

